

https://doi.org/10.31516/2410-5333.056.16

УДК 002:008]:378.091.214.18](045)

А. М. Шелестова, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, кафедра інформаційних технологій, Харківська державна академія культури, м. Харків

anna_shelestova@ukr.net

https://orcid.org/0000-0003-4866-1767

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН¹

Здійснено спробу структурувати інформацію щодо етапів розвитку інформаційної культури як навчальної дисципліни та охарактеризовано кожний з етапів становлення інформаційної культури. Детально розглянуто особливості сучасного етапу розвитку інформаційної культури. Виявлено, що для сучасного етапу характерна пильна увага до питань інформаційної культури студентів, учнів та науковців із різних сфер діяльності та галузей знань. Зазначена важливість інформаційної культури як невіддільної компоненти людської культури, що дозволяє сучасній людині орієнтуватися в надвеликих потоках інформації та працювати з новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями для реалізації як професійних, освітніх, так і повсякденних інформаційних потреб. Приділено увагу досвіду впровадження курсів із інформаційної культури на різних ступенях освітнього процесу в Україні.

Ключові слова: інформаційна культура, навчальна дисципліна, заклад вищої освіти, інформаційні технології, освіта.

А. Н. Шелестова, кандидат наук по социальным коммуникациям, доцент, кафедра информационных технологий, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ІНФОРМАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА КАК УЧЕБНАЯ ДИСЦИПЛИНА: ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ

Предпринято попытку структурировать информацию об этапах развития информационной культуры как учебной дисциплины и дана характеристика каждого из этапов становления информационной культуры. Детально рассмотрены особенности современного этапа развития информационной культуры. Выведено, что для современного этапа характерным является пристальное внимание к информационной культуре студентов, школьников и ученых из различных сфер деятельности и отраслей знаний. Указана важность информационной культуры как неотъемлемого компонента человеческой культуры, что позволяет современному человеку ориентироваться в сверхбольших потоках информации и работать с новейшими информационно-коммуникационными технологиями для реализации как профессиональных, образовательных, так и повседневных информационных потребностей. Уделено внимание опыту внедрения курсов по информационной культуре на различных ступенях образовательного процесса в Украине.

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Ключевые слова: информационная культура, учебная дисциплина, высшее учебное заведение, информационные технологии, образование.

A. M. Shelestova, Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor, Department of Information Technology, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

INFORMATION CULTURE AS A SUBJECT OF STUDY: HISTORY AND THE CURRENT STATUS

The aim of this paper is to retrace the history of information culture and to describe the current status and content of the course «Information Culture». The relevance of the study is caused by the increasing of information quantity, its varieties and the increasing of the communication channels types. There is the slow development and implement of such courses that make the students be accurate with the information they use, beware of the fake data, be good at the latest information and communication technologies, develop their soft skills etc.

Research methodology. The author has used historical approach to retrace the development process of information culture as a subject of study. The methods of comparative analysis and synthesis as well as the comparative analysis of the sources have been applied during the research.

Results. The importance of the information culture has been caused by some foundations such as: 1) becoming information as the strategy source; 2) increasing the information quantity; 3) advances in technological productivity; 4) development of information society. Technology is evolving so rapidly that it has changed our society, causing renowned changes worldwide. People can't imagine their lives without technology in the modern era as it has become such an essential part of life. The latest studies have shown high interest of the researchers to the information culture issue. In spite of the fact that the researchers and scientists are people from all walks of life, they have insisted on the importance of information culture as a subject of study at higher educational institutions.

Novelty. The author has made an attempt to organize data on the history of information culture and to analyze the features of information culture at every development stage. The author describes the importance of studying information culture at higher educational institutions, schools, colleges etc.

The practical significance. The research can be used for the improvement of the learning process at the Ukrainian institutions of learning and for teaching information culture and literacy for the students.

Conclusions. Information culture allows people to adapt to the latest information technologies, the information society makes people avoid and beware of false, fake and wrong data and be well-aware of the information environment.

Keywords: information culture, subject of study, higher educational institution, information technologies, education.

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство створює та споживає надзвичайно великі потоки інформації, причому ця інформація не завжди якісна та достовірна. Тому на сучасному етапі розвитку надзвичайно гостро постає потреба уміння працювати з інформацією,

споживати та створювати якісні інформаційні продукти не лише за технічними параметрами, але й за змістом. Така навчальна дисципліна, як «Інформаційна культура» повинна стати обов'язковою компонентою навчального процесу, незалежно від рівня, спрямування та профілю освіти. Актуальність теми полягає в тому, що на фоні збільшення кількості та різновидів інформації, а також каналів її передання спостерігається недостатньо активне упровадження у навчальний процес таких дисциплін, які б прищеплювали студентам навички грамотної роботи з інформацією. Однією з таких навчальних дисциплін є «Інформаційна культура».

Постановка проблеми. Уважається, що інформаційна культура (далі ІК) є фундаментальною і пов'язана з головними проблемними аспектами інформаційно-індустріального суспільства та зі створенням кардинальної нової технологічної бази його соціальної і духовної модернізації (Ракитов, 1994, с. 14-34). Так, ІК базується на двох поняттях: «інформація» і «культура», що викликає складність її трактування. Відповідно, підходи до трактування ІК — «культурологічний» і «інформаційний». ІК — поняття багатогранне, однозначного визначення ще не існує (Черникова, 2007, с. 17). Розглянемо погляди різних авторів та дослідників на визначення інформаційної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій свідчить, що ІК досліджують фахівці різного профілю: бібліотечнознавці, бібліографознавці, педагоги, документознавці, управлінці, податківці, філософи, ІТ-спеціалісти, психологи, лінгвісти, журналісти тощо. Коло проблем і питань, що вивчається і розкривається в сучасних наукових публікаціях українських дослідників, можна розподілити так: *ІК в освіті, у підготовці фахівців різного профілю* (Машенко, 2010, с. 213–220; Михайлишин, 2010; Тимчик, 2011, с. 272–279; Кайдалова, 2011, с. 50–57; Зубехіна, 2013, с. 29–32; Гуменний, 2013, с. 59–62; Сова, 2014, с. 156–169; Шерман, 2014, с. 190–193; Ворон, 2015, с. 149–151; Ратинська, 2017, с. 304–316); *ІК в інформаційному суспільстві та мережевому просторі* (Прудникова, 2014, с. 136–147; Макаренко, 2014, с. 267–273; Стеценко, 2017; Прудникова, 2018, с. 43–52; Романчук, 2018, с. 195–203); *ІК особистості* (Полова, 2014, с. 136–147; Макаренко, 2016, с. 128–141; Макарова, 2017, с. 40–43; Шарошкіна, 2018, с. 194–203; Безена, 2019, с. 34–39); *ІК фахівців різного профілю* (Шовш, 2017, 65–71; Шевчук, 2018, с. 34–37; Карпчук, 2018, с. 97–101).

У статті здійснюється спроба узагальнити підходи до трактування інформаційної культури як навчальної дисципліни, прослідкувати етапи розвитку та особливості кожного з етапів становлення інформаційної культури, а також обґрунтувати її значимість нині з урахуванням

особливостей сучасного інформаційного суспільства. Отже, мета статті — прослідкувати історію становлення та охарактеризувати сучасний стан і зміст дисципліни «Інформаційна культура».

Виклад основного матеріалу дослідження. *Довідка з історії науки.* Передумовами виникнення інформаційної культури є:

1) перехід інформації до найважливіших універсальних категорій суспільного розвитку; 2) зростання обсягів інформації; 3) інформатизація суспільства, розвиток інформаційної техніки та технології; 4) становлення інформаційного суспільства (Гендина, 2002).

Уперше поняття «інформаційна грамотність», яке подібне за змістом до ІК, введено в 1977 р. в США і використано в національній програмі реформи вищої освіти. За визначенням Асоціації Американських Бібліотек, інформаційно грамотна людина — особистість, здатна виявити, розмістити, оцінити інформацію і найефективніше її використовувати. У колишньому СРСР у 1961 р. Методичним кабінетом Наукової бібліотеки МДУ видана «Програма курсу бібліотечно-бібліографічних занять» для студентів усіх спеціальностей вищих навчальних закладів. В Україні офіційне запровадження викладання «Основ інформатики, бібліотекознавства і бібліографії» покладено Інструктивним листом Міністерства вищої і середньої освіти колишнього СРСР № 49 від 7 серпня 1974 р. Цей курс був частиною (розділом) курсу «Введення в спеціальність». У 1979 р. підготовлено нове видання програми «Основи інформатики, бібліотекознавства і бібліографії». Інформаційна грамотність студентів ЗВО колишнього СРСР забезпечувалася задовго до того, як цю проблему порушили за кордоном. ІК як навчальна дисципліна започаткована в бібліотеках ЗВО і на бібліотечних факультетах, згодом почала викладатися і на інших факультетах. У 1994 р. Міністерство освіти України передбачає запровадити в системі вищої освіти викладання дисципліни «Основи інформаційної культури» (для всіх спеціальностей бакалаврського рівня). У цей період часу в Харківському державному інституті культури (ХДІК) розроблена навчальна програма з цього курсу і підготовлено навчальний посібник. Введення означеної дисципліни в навчальний процес передбачалося здійснити у два етапи. Спочатку в якості курсу за вибором (у цілях апробації), а в подальшому (при позитивній оцінці) долучити до переліку обов'язкових дисциплін. У якості першого кроку в цьому напрямі запропонована публікація програми курсу «Основи інформаційної культури», розроблена професорсько-викладацьким складом кафедри галузевого бібліографознавства ХДІК (Медведева, 1994, с. 59–67). У курсі, з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, було розглянуто феномен інформації, особливості інформаційних комунікацій, охарактеризовано інформаційні ресурси

та інформаційні технології, надано уявлення про основні напрями ІК (Медведева, 1994, с. 59–67). У якості другого кроку у 1995 р. у ХДІК підготовлено пакет програм «Інформаційна культура фахівця», який містив програми трьох навчальних дисциплін, що відповідали основним напрямам професійної підготовки фахівців: «Інформаційна культура спеціаліста соціогуманітарного профілю», «Інформаційна культура фахівця природничого профілю», «Інформаційна культура фахівця науково-технічного профілю» (Медведева, 1995). Навчальний матеріал програмного комплексу охоплював основні напрями і процеси інформаційної діяльності, характерні для галузевих документно-інформаційних структур: особливості документних ресурсів, їхні організаційні та типологічні характеристики, автоматизацію інформаційних процесів, специфіку взаємодії споживачів із галузевими інформаційно-пошуковими системами. Під час вивчення курсу студенти набували навичок роботи з галузевими документними джерелами інформації за профілем своєї спеціальності; навчалися максимально повно й цілеспрямовано використовувати галузеві інформаційно-пошукові системи бібліотек і служб інформації, зокрема систему бібліографічної інформації, міжнародні та вітчизняні бази даних; засвоювали процеси і методи аналітико-синтетичної обробки документів, характерні для цієї професійної сфери, а також інші інформаційні технології (Медведева, 1995).

Розвиток навчальної дисципліни. В історії вітчизняних досліджень феномену ІК можна виокремити чотири періоди: 1) 1970–1980-ті рр.; 2) 1980–1990-ті рр.; 3) з 1990–2000-ні рр. 4) 2000-ні і до сьогодні.

Перший період — активні творчі спроби теоретичного та експериментального вивчення становлення ІК особистості. Термін «інформаційна культура», що з'явився в першій половині 1970-х рр., почали використовувати бібліографознавці, бібліотекознавці, книгознавці. Уперше означений термін у наукових розвідках виник у 1971 р. в монографії (Воробьев, 1971). Одними з перших робіт, у яких використовувалося це поняття, були статті бібліографів К. М. Войханської та Е. Л. Шапіро (Войханская, 1974, с. 92–96; Шапіро, 1975, с. 3–7). Результат цієї діяльності — поширення уявлень про ІК як про сферу культури, що пов'язана з функціонуванням інформації в суспільстві і становленням інформаційних якостей особистості. На початку 1980-х рр. здійснена спроба описати сферу застосування ІК з педагогічної точки зору (Гендина, 2002).

Для другого періоду характерне розширення проблематики формування ІК. У результаті відбулась активізація діяльності наук, пов'язаних із педагогікою: філософія, суспільствознавство, інформатика. «Інформаційна культура» стає категоріальним поняттям і фігурує в широкому спеціально-науковому і філософському контекстах.

У цей етап відбулись спроби зацікавити наукову громадськість феноменом ІК як раціональною і ефективною організацією інтелектуальної діяльності особистості, а також розпочалось використання діагностики рівня сформованості ІК особистості. Залученню уваги наукової громадськості до феномену ІК сприяли: книга професора кафедри основ державного управління Московського історико-архівного інституту Г. Г. Воробйова «Твоя інформаційна культура» (Воробьев, 1988), видана в серії «Єврика»; книга А. П. Суханова «Інформація і прогрес» (Суханов, 1988), що містить окрему главу «Інформаційна культура»; публікації філософів В. А. Виноградова (Виноградов, 1990, с. 48–60), А. І. Ракитова (Ракитов, 1994, с. 14–34), Е. П. Семенюка (Семенюк, 1993, с. 11–13; 1994, с. 3), А. Д. Урсула (Урсул, 1990; 1997, с. 1–11) та інших фахівців. ІК стала набувати категоріального статусу та використовуватися в широкому спеціально-науковому і філософському контексті. З філософської точки зору ІК — найважливіший компонент духовної культури суспільства загалом, різних соціальних груп, окремої особистості. З розвитком науково-технічного прогресу поняття ІК запозичувало знання з тих наук, які посприяли реалізації принципово нових підходів у роботі з інформацією, забезпечують вирішення проблеми інформаційної кризи (теорія інформації, кібернетика, інформатика, семіотика, документалістика тощо). Особливо важливі для наповнення поняття ІК новим змістом є роботи фахівців у галузі інформатики, обчислювальної техніки, нових інформаційних технологій (Гендіна, 2002).

Третій період характеризується необхідністю осмислення й узагальнення накопичених знань з теорії ІК у межах нової навчальної дисципліни — інформаційної культурології. У 1990-ті рр. під час розвитку теорії ІК до фахівців, які беруть участь у її формуванні, долучилися представники таких наук, як культурологія, педагогіка, соціологія, психологія, семіотика, лінгвістика, естетика тощо. Про становлення інформаційної культурології свідчить робота В. А. Фокеєва (Фокеєва, 1997, с. 157–176), яка містить список публікацій з проблем ІК та дозволяє представити діапазон різних сфер наукового знання, представники яких беруть участь у становленні та розвитку цієї нової навчальної дисципліни. В. А. Виноградов, Л. В. Скворцов поняття ІК тлумачать як рівень розвитку інформаційних зв'язків у суспільстві і характеристику інформаційної сфери діяльності людей (Виноградов, Скворцов, 1991, с. 5–29). Е. П. Семенюк (Семенюк, 1994, с. 3) визначає ІК як інформаційну компоненту людської культури загалом, яка об'єктивно характеризує ступінь розвитку інформаційної взаємодії і всіх інформаційних взаємовідносин у суспільстві; як інтегральне позначення рівня досконалості суспільства (людини) саме в інформаційній сфері діяльності

(Семенюк, 1993, с. 11–13). Серед українських науковців, що досліджували цю проблематику в 1990-х рр., також немає єдиного погляду щодо тлумачення ІК. Л. С. Винарик і А. Н. Щедрін конкретизують формулювання ІК Е. П. Семенюка: «ІК — це рівень практичного досягнення розвинутої інформаційної взаємодії і всіх інформаційних відносин в суспільстві, міра досконалості в оперуванні будь-якою необхідною інформацією» (Винарик, Щедрін, 1999, с. 37). Під ІК мається на увазі сукупність нових інформаційних технологій, правової, технологічної, ергономічної, соціологічної та інших складових. Останні інформують людину і здійснюють вплив на перебіг соціальних процесів у суспільстві, колективі і виховують свідоме ставлення до прав, праці і обов'язків (Винарик, Щедрін, 1999, с. 37).

Особливості четвертого періоду безпосередньо залежать від характеристик сучасного суспільства та тих змін, що відбуваються в інформаційному полі, від тих комунікаційних інструментів та технологій, які доступні сьогодні користувачам. Сьогодні першочерговим є *питання ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій*. Так, інформаційна культура сьогодні набуває універсального значення, вона стає необхідною для кожного, хто стикається з інформацією, незалежно від професії, віку, освіти. Тому сучасні автори аналізують інформаційну культуру як невіддільну компоненту людського знання (Шарошкіна, 2018, с. 194–203; Прудникова, 2018, с. 43–52). Фахівці приділяють увагу тим компетентностям, які дозволяють людині задовольнити власні повсякденні, навчальні або професійні інформаційні потреби в результаті використання сучасних інформаційних технологій та засобів.

Найповніше визначення ІК надав український вчений В. С. Цимбалюк. На його думку, ІК є високою оцінкою, відповідно до певних критеріїв (умов), функціонування структурних одиниць суспільства (окремих індивідів, підрозділів та конкретної соціальної системи загалом як сфери суспільних відносин) стосовно скеровування технологічного забезпечення отримання, передачі, зберігання і використання інформації, досягнення узгоджених і визначених нормативно в суспільстві цілей завдань, інтересів, потреб (Цимбалюк, 2003, с. 31-36).

На сучасному етапі проблематику ІК цікавляться науковці як гуманітарного, так і технічного профілю. Сьогодні спеціалісти, які усвідомили потребу інформаційної підготовки особистості в освітніх установах, бібліотеках і намагаються на практиці здійснити заходи, присвячені формуванню ІК різноманітних соціальних груп суспільства, відчувають серйозні труднощі. Основна складність пов'язана з багатозначністю самого поняття ІК.

Близькі до ІК, але не тотожні за змістом поняття: «бібліотечно-бібліографічна культура», «культура читання», «бібліотечно-бібліографічні знання», «бібліотечно-бібліографічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність», «культура, знання, грамотність», «бібліотечно-бібліографічна підготовка», «бібліотечно-бібліографічна орієнтація», «навчання користувачів (споживачів інформації)», «пропаганда бібліотечно-бібліографічних та інформаційних знань». Найпоширенішими поняттями є: «бібліотечно-бібліографічна грамотність», «культура читання», «пропаганда бібліотечно-бібліографічних та інформаційних знань», «комп'ютерна грамотність» (Гендина, 2002).

Сучасний стан. Останнім часом посилюється тенденція до цілісного розгляду ІК особистості з позицій інтеграції її інформаційної та культурологічної компоненти. У результаті ІК розглядає сферу культури, пов'язану з функціонуванням інформації в суспільстві і формуванням інформаційних якостей особистості. На сучасному етапі виникають дискусії стосовно тлумачення поняття ІК як складової сучасного українського суспільства, її структури, компонентів, змісту для підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей. Активно досліджуються питання існування та трансформації ІК в умовах інформаційного суспільства, а також ІК особистості. Бібліотекознавцями та педагогами пильна увага приділяється обговоренню важливості формування ІК майбутніх фахівців різного профілю. Новий зміст поняття ІК з'являється зі становленням інформаційного суспільства, основною особливістю якого є переважаюча інформаційної діяльності в усіх сферах суспільного виробництва, у мистецтві, бізнесі, освіті, і здійснення інформаційної взаємодії на основі інформаційних і комунікаційних технологій. Подальший розвиток інформаційного суспільства та інформаційно-комунікаційних технологій впливатиме на розвиток та трактування ІК (Стеценко, 2017; Прудникова, 2018, с. 43–52; Романчук, 2018, с. 195–203).

Для ефективного розвитку ІК в Україні діє кілька як державних проєктів (запровадження нових навчальних предметів та ін.), так і недержавних (наприклад, платформи PROMETEUS або EdEra пропонують курси, присвячені набуттю навичок інформаційної культури). В Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 р. «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України» від 6 грудня 2001 р. № 1193/2001 (Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України, 2001) Міністерству освіти і науки доручено підготувати навчальні програми для середніх і вищих навчальних закладів з навчальної дисципліни «Інформаційна культура».

У 2005 р. колективом АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухолинського розроблено науково-методичні рекомендації присвячені формуванню ІК учнів загальноосвітніх навчальних закладів (Рубан, 2005). У цьому документі висвітлено теоретико-методичні основи формування ІК учнів, визначено роль та місце бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів у цьому процесі, сформульовано основні, найважливіші принципи створення програми занять курсу «Основи інформаційної культури» для учнів 1-11 (12) класів, запропоновано структуру і зміст курсу. Науково-методичні рекомендації розраховані на бібліотекарів загальноосвітніх навчальних закладів, а також інших фахівців, які забезпечують інформаційну підготовку учнів.

Одним із пріоритетних напрямів роботи вчителів інформатики визначена організація роботи з учнями. З цією метою в школах у 2011 р. введено вивчення спецкурсу «Інформаційна культура» («Основи інформаційної культури», «Основи інформаційної культури особистості») (програма спецкурсу «Інформаційна культура», 10–11 класи, рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист від 08.07.2003 № 1/11-2813) (Стеценко, 2019). У 2011 р. видано підручник «Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі» А. Б. Когарян, Н. І. Гущина (Когарян, 2011), мета якого — формування в дітей навичок грамотного та безпечного використання інтернет-ресурсів.

Наприкінці 2019 р. планується видання посібника «Інформаційна культура» (авторський колектив: Ю. І. Палеха, О. Ю. Палеха, О. С. Комісаренко) для студентів, аспірантів і викладачів зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та слухачів курсів перепідготовки керівних кадрів культури і мистецтв, слухачів системи підвищення професійної кваліфікації.

Активним упровадженням курсів, присвячених ІК, займаються заклади вищої освіти (далі ЗВО) України. Нині на базі українських ЗВО студентам-бакалаврам викладаються дисципліни: «Основи інформаційної культури», «Інформаційна культура», «Основи інформаційної культури особистості», «Культура спілкування», «Культура розумової праці», «Етика поведінки», «Медійна та інформаційна грамотність» тощо. Узагальнено зміст курсів зводиться до наступного: «Науково-теоретичні підходи до визначення інформаційної культури»; «Інформаційний потенціал суспільства як базис інформаційної культури»; «Практичні аспекти формування інформаційної культури».

Нині і бібліотеками, і загальноосвітніми установами, і ЗВО докладаються певні зусилля щодо формування знань і умінь роботи з інформацією, які дедалі частіше почали називати інформаційною культурою

особистості. В умовах інформатизації та переходу до інформаційного суспільства необхідне свідоме, цілеспрямоване формування інформаційної культури особистості, що, водночас, неможливо без розробки відповідної концепції цієї діяльності, зокрема її теоретичного обґрунтування і програми реалізації (Гендіна, 2002).

На сьогодні діють і міжнародні ініціативи щодо розвитку ІК:

1) Програма ЮНЕСКО «Медіа та інформаційна грамотність». За даними веб-сайту ЮНЕСКО, це «дії, направлені на надання користувачам навичок та вмій для критичного сприйняття, оцінки і використання інформації і медіа у своїй професійній діяльності та особистому житті» (Media and Information Literacy, 2019). Ініціатива має на меті посприяти створенню інформаційно грамотних товариств у результаті розвитку і підтримки освітньої політики інформаційної грамотності. Учасники проекту працюють з викладачами по всьому світу, навчаючи їх інформаційної грамотності і надаючи ресурси для її використання в їхніх класах. ЮНЕСКО публікує дослідження з інформаційної грамотності в багатьох країнах, орієнтуючись на те, як інформаційна грамотність нині викладається, як вона відрізняється в різних спільнотах і як можна підвищити обізнаність. Ця організація видає педагогічні засоби і програми для шкільних рад і вчителів.

2) Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та інститутів. За даними веб-сайту IFLA (англ. The International Federation of Library Associations and Institutions), «основна мета Секції інформаційної грамотності — сприяння міжнародному співробітництву в розвитку інформаційної грамотності для всіх типів бібліотек та інформаційних установ» (Information Literacy Section, 2019).

3) У 2000 р. започаткована Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх» — єдина міжурядова програма, повністю спрямована на досягнення всезагального доступу до інформації і знань в інтересах розвитку. Концепція Програми — уявлення про світ, де кожна людина має доступ до інформації, важливої саме для неї, де кожен має можливість і необхідні навички використання отриманої інформації для створення досконалого суспільства (Стеценко, 2019; Гриценко, 2010).

Висновки. Таким чином, інформаційну культуру можна визначити як навчальну дисципліну, що вивчає сферу культури, пов'язану з функціонуванням інформації в суспільстві і формуванням інформаційних якостей особистості. Інформаційна культура, як навчальна дисципліна, необхідна та корисна не лише в контексті виконання навчальних завдань у межах певної спеціальності, а й для набуття людиною навичок та знань, що дозволяють вільно адаптуватися до високошвидкісних змін в інформаційному просторі та у сфері інформаційних технологій сучасного суспільства.

Перспективні напрями дослідження. Перспективними напрямками у цьому питанні вважається дослідження рівня і стану запровадження таких навчальних дисциплін на всіх рівнях та напрямках освіти.

Список посилань

- Безена, М. І. (2019). Інформаційна культура особистості як один із аспектів гуманітарної шкільної освіти. *Наукові Записки [Центральноукраїнського Державного Педагогічного Університету Імені Володимира Винниченка]*, Вип. 177 (1), 34–39.
- Виноградов, В. А. и Скворцов, Л. В. (1990). Информационные потребности и информационная культура. *Теория и практика общественно-научной информации*, Вып. 4, 48–60.
- Виноградов, В. А. и Скворцов, Л. В. (1991). Создание информационной культуры для Европы: доклад на VI конференции ЕКССИД (Кентербери, Великобритания, 23–25 марта 1991 г.). *Теория и практика общественно-научной информатики*, 2, 5–29.
- Войханская, К. М. и Смирнова, Б. А. (1974). Библиотекари и читатели об информационной культуре. *Оптимизация библиотечно-библиографического обслуживания специалистов: сборник материалов в помощь разработке проблемы «Библиотека и научная информация»*, Вып. 2, 92–96.
- Винарик, Л. С. и Щедрин, А. Н. (1999). *Информационная культура: эволюция, проблемы*. Донецьк: ІЗП НАН України.
- Воробьёв, Г. Г. (1971) *Информационная культура в управленческом труде*. Москва: Экономика.
- Воробьёв, Г. Г. (1988). *Твоя информационная культура*. Москва: Наука.
- Ворон, О. (2015). Інформаційна культура як загальнонаукова та педагогічна проблема. *Нова педагогічна думка*, 1, 149–151.
- Гендина, Н. И., Колкова, Н. И., Скипор, И. Л., и Стародубова, Г. А. (2002). *Формирования информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях: учебно-методическое пособие*. Москва.
- Гриценко, В. И. (2010). *Информационно-коммуникационные технологии в рамках программ ЮНЕСКО*. Киев: ВД «Академперіодика» НАН України.
- Гуменний, О. Д. (2013). Розвиток інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, сутність, зміст. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Вип. 7, 59–62.
- Зубехіна, Т. В. (2013). До питання сутнісного наповнення поняття «Інформаційна культура бакалавра з туризму». *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. Серія: Психолого-педагогічні науки, 3, 29–32.
- IFLA (2019). *Information Literacy Section*. Retrieved from <https://www.ifla.org/information-literacy>.
- Кайдалова, Л. Г. (2011). Теоретико-методичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах. *Педагогіка та психологія*, Вип. 40 (1), 50–57.

- Карпчук, Н. П. (2018). Інформаційна культура спічрайтера. *Політичне життя*, 1, 97–101.
- Когарян, А. Б. та Гущина, Н. І (2011). *Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі*. Київ.
- Макаренко, Л. Л. (2016). Інформаційна культура особистості: історико-педагогічний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, Вип. 53, 128–141.
- Макаренко, Л. Л. (2014). Інформаційне суспільство як транслятор інформаційної культури: філософський аналіз. *Гілея: науковий вісник*, Вип. 82, 267–273.
- Макарова, М. (2017). Інформаційна культура: суспільні та особистісні аспекти пізнання. *Вісник Книжкової палати*, 12, 40–43.
- Машченко, Н. Є. (2010). Інформаційна культура як складова інформаційного потенціалу ВНЗ. *Моделювання регіональної економіки*, 1, 213–220.
- Михайлишин, О. О. (2010). Інформаційні вміння як складові інформаційної культури викладача оперативного-тактичного факультету. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, Вип. 5. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnads_2010_5_12
- Медведева, Е. А. (1994). Основы информационной культуры (программа курса для вузов). *Социологические исследования*, 11, 59–67.
- Медведева, Е. А., Нагорная (Филиппова), Л. Я., Щербинина, Е. П. и Грамма, В. Н. (1995). *Информационная культура специалиста*. Харьков: Харьковский государственный институт культуры.
- Полова, Н. О. (2014). Інформаційна культура особистості як соціальне явище: перспективи та небезпеки. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. Вип. 64, 185–193.
- Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України»*. № 1193/2001. (2001).
- Прудникова, О. В. (2014). Інформаційна культура віртуального простору: філософська рефлексія. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*, Вип. 42, 136–147.
- Прудникова, О. В. (2018). Інформаційна культура суб'єктів віртуальних комунікацій. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 3, 43–52.
- Ракитов, А. И. (1994). Новый подход к взаимосвязи истории, информации и культуры: пример России. *Вопросы философии*, 4, 14–34.
- Ратинська, І. О. (2017). Інформаційна культура як основний засіб у формуванні професійної компетентності майбутніх операторів з обробки інформації та програмного забезпечення на базі коледжу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*, 3, 304–316.
- Романчук, О. (2018). Інформаційна культура та інформаційна ідеологія в епоху нових медій. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, Вип. 43, 195–203.

- Рубан, А. І. (2005). *Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів: науково-методичні рекомендації*. Київ.
- Сова, М. О. (2014). Інформаційна культура майбутнього працівника пенітенціарної служби та організація процесу її формування. *Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби*, 1, 156–169.
- Семенюк, Э. Л. (1994). *Информационная культура общества и прогресс информатики*. *НТИ*, Сер. 1, 7, 3.
- Семенюк, С. П. (1993). Перспективи розвитку інформаційної культури в Україні. *Інформатизація та нові технології*, 23, 11–13.
- Стеценко, І. (2019). *Інформаційна культура та інформаційна грамотність*. Відновлено з <http://nvk9-sumy.ukrosvita.org/informatsiyyna-kultura-ta-informatsiyyna-gramotnist/>.
- Суханов, А. П. (1988). *Информация и прогресс*. Новосибирск: Наука.
- Тимчик, О. (2011). Інформаційна культура у професійній підготовці сучасного педагога. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, Ч. 3., 272–279.
- Урсул, А. Д. (1990). *Информатизация общества. Введение в социальную информатику*. Москва.
- Урсул, А. Д. (1997). Становление информационного общества и модель опережающего образования. *НТИ*, Сер. 1, 2, 1–11.
- Фокеев, В. А. (1997). Інформація в контексті культури. Інформаційна культура. *Проблеми інформаційної культури*, Вип. 6, 157–176.
- Цимбалюк, В. (2003). Проблеми формування інституту інформаційної культури в теорії інформаційного права України. *Правова інформатика*, 1, 31–36.
- Черникова, В. Е., Молчанова, Е. Н. и Климова, Л. Е. (2007). *Масс-медиа в культуре информационного общества*. Ставрополь.
- Шапиро, Э. Л. (1975). О путях уменьшения неопределенности информационных запросов. *НТИ*, Сер. 1, 5, 3–7.
- Шарошкіна, Н. (2018). Інформаційна культура як основа загальної культури дорослих. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, Вип. 58, 194–203.
- Шевчук, Г. З. (2018). Інформаційна культура як важливий елемент професійної культури педагога. *Педагогічний пошук*, 4, 34–37.
- Шерман, М. І. (2014). Інформаційна культура майбутніх інженерів-судноводіїв як психолого-педагогічний феномен. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*, Вип. 1, 190–193.
- Шовш, К. (2017). Інформаційна культура соціального педагога: особливості формування та реалізації. *Вища освіта України*, 1, 65–71.
- UNESCO (2019). *Media and information literacy*. Retrieved from <https://iite.unesco.org/mil/>.

References

- Bezena, M. I. (2019). Information culture of personality as an aspect of humanitarian school education. *Scientific Notes [Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University]*, Issue 177 (1), 34–39. [in Ukrainian].

- Vinogradov, V. A. i Skovrtsov, L. V. (1990). Information needs and information culture. *The theory and practice of social and scientific information*, Issue 4, 48–60. [in Russian].
- Vinogradov, V. A. i Skovrtsov, L. V. (1991). Development of Information Culture for Europe: Report at the Sixth EKSSID Conference, (Canterbury, UK, March 23–25, 1991). *The theory and practice of social science informatics*, 2, 5–29. [in Russian].
- Voyhanskaya, K. M. i Smirnova, B. A. (1974). Librarians and readers about information culture. *Optimization of library and bibliographic services for specialists: a collection of materials to help develop «The library and scientific information problem»*, Issue 2, 92–96. [in Russian].
- Vinarik, L. S. i Schedrin, A. N. (1999). *Information culture: evolution of the issue*. Donetsk: IEP NAN Ukrainy. [in Russian].
- Vorobyov, G. G. (1971) *Information culture in management work*. Moscow: Ekonomika.
- Vorobyov, G. G. (1988). *Your information culture*. Moscow: Nauka. [in Russian].
- Voron, O. (2015). Information culture as a scientific and pedagogical issue. *New pedagogical thought*, 1, 149–151. [in Ukrainian].
- Gendina, N. I., Kolkova, N. I., Skipor, I. L., i Starodubova, G. A. (2002). *Development of personality information culture in libraries and educational institutions: educational and methodological guide*. Moscow. [in Russian].
- Gritsenko, V. I. (2010). *Information and communications technology within the framework of UNESCO*. Kyiv: VD «Akademperiodika» NAN Ukrainy. [in Russian].
- Humennyi, O. D. (2013). Development of leaders' information culture of vocational-technical schools: concept, gist, content. *Updating the content, forms and methods of education and training in educational institutions*, Issue 7, 59–62. [in Ukrainian].
- Zubekhina, T. V. (2013). The essential content of the concept of «Bachelor of Tourism Information Culture». *Scientific notes [Nikolay Gogol State University of Nizhyn]. Series: Psychological and Pedagogical Sciences*, 3, 29–32. [in Ukrainian].
- IFLA (2019). *Information Literacy Section*. Retrieved from <https://www.ifla.org/information-literacy>. [in English].
- Kaidalova, L. H. (2011). Theoretical and methodological aspects of the using of information and communication technologies in Universities. *Pedagogy and psychology*, Issue 40 (1), 50–57. [in Ukrainian].
- Karpchuk, N. P. (2018). Speechwriter's information culture. *Political life*, 1, 97–101. [in Ukrainian].
- Koharian, A. B. ta Hushchyna, N. I (2011). *Growth of the Internet User Culture. Security on the World Wide Web*. Kyiv. [in Ukrainian].
- Makarenko, L. L. (2016). Information culture of the individual: historical and pedagogical analysis. *Scientific journal of MP Dragomanov NPU. Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Perspectives*, Issue 53, 128–141. [in Ukrainian].

- Makarenko, L. L. (2014). The information society as an assembler of information culture: a philosophical analysis. *Gilea: a scientific bulletin*, Issue 82, 267–273. [in Ukrainian].
- Makarova, M. (2017). Information culture: social and personal aspects of cognition. *Bulletin of the Book Chamber*, 12, 40–43. [in Ukrainian].
- Mashchenko, N. Ye. (2010). Information culture as a component of the university's information potential. *Modeling of regional economy*, 1, 213–220. [in Ukrainian].
- Mykhailyshyn, O. O. (2010). Information skills as components of the information culture of the teacher of the operative-tactical faculty. *Bulletin of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine*, Issue 5. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_5_12. [in Ukrainian].
- Medvedeva, E. A. (1994). Fundamentals of Information Culture (course program for universities). *Sociological research*, 11, 59–67. [in Russian].
- Medvedeva, E. A., Nagornaya (Filippova), L. Ya., Scherbinina, E. P. i Gramma, V. N. (1995). *Information culture of a specialist*. Kharkov: Kharkiv State Institute of Culture. [in Russian].
- Polova, N. O. (2014). Personal information culture as a social phenomenon: perspectives and dangers. *Social technologies: current problems of theory and practice*, Issue 64, 185–193. [in Ukrainian].
- About the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine «Abouts measures to improve the state information policy and ensure information security of Ukraine»*. №1193/2001. (2001). [in Ukrainian].
- Prudnykova, O. V. (2014). Information culture of virtual space: philosophical reflection. *Bulletin of the Kharkov National Pedagogical University named after GS Skovoroda. Philosophy*, Issue 42, 136–147. [in Ukrainian].
- Prudnykova, O. V. (2018). Information culture of the subjects of virtual communications. *Bulletin of the National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine»*. Series: *Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 3, 43–52. [in Ukrainian].
- Rakitov, A. I. (1994). A New Approach to the Interconnection of History, Information and Culture: The Case of Russia. *Questions of philosophy*, 4, 14–34. [in Russian].
- Ratynska, I. O. (2017). Information culture as a key tool in the future professional development of future college-based information and software operators. *Collection of scientific papers of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 3, 304–316. [in Ukrainian].
- Romanchuk, O. (2018). Information culture and information ideology in the era of new media. *Bulletin of the University of Lviv. Series: Journalism*, Issue 43, 195–203. [in Ukrainian].
- Ruban, A. I. (2005). *Development of information culture of general educational institutions pupils: scientific-method. recomnd*. Kyiv. [in Ukrainian].
- Sova, M. O. (2014). Information culture of the future employee of the penitentiary service and organization of the process of its development. *Scientific Bulletin of the Institute of Criminal Enforcement Service*, 1, 156–169. [in Ukrainian].

- Semenyuk, E. L. (1994). Information culture of society and progress of computer science. *NTI*, Ser. 1, 7, 3. [in Russian].
- Semeniuk, Ye. P. (1993). Prospects of information culture development in Ukraine. *Informatization and new technologies*, 23, 11–13. [in Ukrainian].
- Stetsenko, I. (2019). *Information culture and information literacy*. Retrieved from <http://nvk9-sumy.ukrosvita.org/informatsiyna-kultura-ta-informatsiyna-gramotnist/>. [in Ukrainian].
- Suhanov, A. P. (1988). *Information and progress*. Novosibirsk: Nauka. [in Russian].
- Tymchyk, O. (2011). Information culture in the professional training of the modern teacher. *Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University*, 3, 272–279. [in Ukrainian].
- Ursul, A. D. (1990). *Informatization of society. Introduction to social informatics*. Moscow. [in Russian].
- Ursul, A. D. (1997). Development of information society and model of leading education. *NTI*, Ser. 1, 2, 1–11. [in Russian].
- Fokeev, V. A. (1997). Information in the context of culture. Information culture. *Problems of information culture*, Issue 6, 157–176. [in Russian].
- Tsybaliuk, V. (2003). Development problems of the information culture institute in the theory of information law of Ukraine. *Legal Informatics*, 1, 31–36. [in Ukrainian].
- Chernikova, V. E., Molchanova, E. N. i Klimova, L. E. (2007). *Mass media in the culture of the information society*. Stavropol. [in Russian].
- Shapiro, E. L. (1975). The ways to reduce the uncertainty of information requests. *NTI*, Ser. 1, 5, 3–7. [in Russian].
- Sharoshkina, N. (2018). Information culture as the basis of a general adult culture. *Psychological and pedagogical problems of rural school*, Issue 58, 194–203. [in Ukrainian].
- Shevchuk, H. Z. (2018). Information culture as an important element of a teacher's professional culture. *Pedagogical search*, 4, 34–37. [in Ukrainian].
- Sherman, M. I. (2014). Information culture of future navigational engineers as a psychological and pedagogical phenomenon. *Current issues of public administration, pedagogy and psychology*, Issue 1, 190–193. [in Ukrainian].
- Shovsh, K. (2017). Information culture of a social teacher: features of development and realization. *Higher education in Ukraine*, 1, 65–71. [in Ukrainian].
- UNESCO (2019). *Media and information literacy*. Retrieved from <https://iite.unesco.org/mil/>. [in English].

Надійшла до редколегії 29.11.2019 р.